

dolgozó egyesület elhatározta, hogy minden választásnál a kormánypárt jelöltje ellen dolgozik s evvel kényszeríti a kormányt a nők választójogára vonatkozó törvényjavaslat benyújtására. A Nemzeti Szövetség tovább is ment egy lépések- 60.000 tagjának túlnyomó többsége, amely a legkülönbözőbb politikai árnyalatokból tevődik össze, elhatározta, hogy hivatalosan a munkáspártot támogatja. A Labour Party támogatja a kormányt a legtöbb más politikai kérdésben; de ismételt egyhangú határozatokkal kötelezte magát arra, hogy visszautasítja a férfiak választójogának mindennemű kiterjesztését, ha a kormány nem adja meg egyúttal a nők választójogát. A párt parlamenti fractiójára nézve ez a taktika még akkor is kötelező, ha a kormány bukását idézné elő, vagy a konzervatív pártnak válik pillanatnyi hasznára.

A kormány számos időközi választáson vereséget szenvedett, amelyet minden táborban egész nyíltan a választójogi nőmozgalom befolyásának tulajdonítottak. A hármás jelölések, amelyek esetében a nők választójogának hívei mindig a munkáspárt jelöltjét támogatták, annyira szétforgácsolták a választók tömegeit, hogy a konzervatív párt minden különös érdem nélkül hódította el a liberálisok néhány mandátumát; hogy ezeket megtarthassa, mindinkább rá kell fanyalodnia a nők választójogának támogatására. A liberális pártot az elveszett mandátumok annyira megfélemlítették, hogy nagyjelentőségű szervezkedés jelzi a hangulat javulását a nők választójogával szemben, amelyet a liberális párt évtizedek óta oly csúfosan elárult. Így pl. nemrég liberális férfiegyesület alakult a nők választójoga érdekében; ez szervezi a párt tagjait, hogy döntő befolyást gyakorolhasson a párthatározatokra. Ehhez a szervezethez tartoznak a kormány oly tagjai, akik hívei a nők választójogának; Ackland és Sir John Simon egészen szolgálatába állítják miniszteri hatalmukat. A liberális párt legexponáltabb tagjai: Alfréd Mond báró, Gilbert G. Murray stb., minden erejük megfeszítésével törekszenek arra bírni a liberális pártot, hogy erélyesen vigye keresztül a többségnek a nők választójogára vonatkozó akaratát, amely ismételten jutott kifejezésre parlamenti szavazások alkalmával.

A liberálisok jobb útra terelésének további eszköze az, hogy a liberális nőegyesületek legjobb munkaerői vonakodtak dolgozni azért a pártért, amely több ízben gyáván elárulta a nők választójogát. Suffrage first! (előbb választójogot!) ez most mindazoknak az asszonyoknak jelszava, akik évről-évre dolgoztak a különböző pártokért, anélkül hogy politikai elismerésben részesültek volna.

A másik két nagy angol párt is megérezte a Nemzeti Szövetségnek és a hozzá csatlakozott szervezeteknek óriási pénz- és munkáldozattal járó választási taktikáját.

A munkáspárt a nők választójogáért küzdőknek köszönhette, hogy sok olyan kerületben állíthatott jelöltet és talált eszméi terjesztésére alkalmat, ahol az asszonyok közreműködése nélkül nem kockáztathatta volna a jelölést. Ezt nem csupán propagandisztikus tevékenysége előmozdításának, de a legközelebbi általános választások értékes realpolitikai megalapozásának tekinti a munkáspárt. Ez a közreműködés olyan körökből toborzott a pártnak híveket, amelyek e nélkül elérhetetlenek lettek volna ránézve.

A konzervatív pártban viszont azt mondják: »Előbb-utóbb jön a nők választójoga! Ellenségei legfőleg elodázhathatják, de fel nem tartóztathatják. Lássuk, mit értünk el a halogatás taktikájával: a munkáspárt karjaiba vezértük az asszonyokat. Ennek a viszonynak köszönhetünk egyelőre néhány olyan mandátumot, amely nem volt nekünk szánva, hanem azért jutott kezünkbe, mert a liberális párt osztozik velünk a halogatás dicsőségében. De ha csak

A nők választójoga Angliában.

Írta: BÉDY-SCHWIMMER RÓZSR.

Mélyen gyökerező tévhite a modern sajtónak, hogy botrányokkal, izgató szenzációkkal kell fűszereznie olvasóinak reggelijét. Ennek köszönhetjük, hogy följegyez és magyarázatokkal kísér minden apró botrányt, sokszor nagyobb jelentőségű, de kevésbé szenzációs események háttérbe szorításával. Mikor a nők választójogáért Angliában évtizedek óta folyó küzdelem harcosai 1905-ben felismerték, hogy győzelmük legfőbb akadálya az agyonhallgatás, akkor kezdték meg a militáns harcmodort, amellyel — helyesen ítélve meg a sajtó lélektanát — csakugyan megtörték a hallgatás varázsát.

E módszer sikere sokkal ismertebb, semhogy itt bővebben kellene rá kitérnem. Oda jutottunk, hogy minden egyes suffragette minden egyes cselekedetéről beszámol a világ sajtója; de az angol választójogi nőmozgalom egyéb mozzanatai ugyanoly ismeretlenek maradnak az olvasóközönség előtt, mint a militáns korszak előtt. Nem csuda tehát, hogy a kontinens közönsége messze távolban látja a nők választójogának diadalát Angliában, ahol néhány év előtt még küszöbön levőnek látszott.

Ez optikai csalódás. Nem tesszük ki magunkat a túlságos optimizmus vádjának, ha ezt állítjuk, hogy a nő választójogának törvény beiktatása elérkezett a realpolitikai kérdések homlokterébe.

A »violens«-ek — így hívják azt a számra legkisebb csoportot, amely kártevással és a közvélemény folytonos nyugtalanításával véli leggyorsabban elérhetőnek a nők választójogát — taktikájával szemben a legnagyobb választójogi szervezetek bámulatos politikai tapintattal koncentrálták erőiket a kormánypárt gyengítésére. A Nők Nemzeti Választójogi Szövetsége a legrégebb, törvényes eszközökkel dolgozó szervezet, a Mrs. Despard vezetése alatt álló militáns (de nem violens) Woman's Freedom League, valamint számos más törvényes vagy harcias eszközökkel

egy lépésnyire a jövőbe tekintünk, látjuk, hogy a liberális párt ma-holnap kénytelen lesz önfentartási ösztönéből folyólag megadni a nőknek a választójogot; akkor pedig oly mértékben kapják meg, amely nagyon veszélyes a mi elveinkre nézve. Ha tehát továbbra is a nők választójogának ellenségei maradunk, egészen elveszítjük a pártunkhoz tartozó asszonyokat. Ha ellenben megragadjuk a kedvező pillanatot, magunk határozhatjuk meg a mértéket és rászolgálunk a nők hálájára».

A konzervatív párt férfiai el is határozták magukat egy oly lépésre, amely egyedül áll nem csupán a nők választójogának, de az angol parlamentnek történetében is. Angliában nem csupán a képviselőházban lehet törvényjavaslatokat benyújtani, amelyeket onnan küldenek tovább a felsőházba; a lordok is kezdeményezhetnek törvényeket és ha elfogadják, a képviselőházhoz küldhetik tárgyalás végett. Evvel a jogukkal nagyon ritkán élnek; az pedig sohasem fordult még elő, hogy a képviselőház tagjainak megválasztására vonatkozó reformot kezdeményeztek volna. Ellentétben evvel az eddig szigorúan betartott hagyománnyal, május elején Lord Selborne törvényjavaslatot terjesztett a lordok háza elé, amely megadná a választójogot mindazoknak a nőknek, akik a községi választójog birtokában vannak. A nők választójogának ellenségei jelentéktelen komédiának tekintették a dolgot; nagy csodálkozásukra a május 5-i második olvasáson több lord vett részt, mint ahányan a legfontosabb kérdések tárgyalására megszoktak jelenni. Még jobban meglepte őket, hogy a vita igen magas színvonalú volt és 2 napon át tartott. A javaslat mellett szólalt fel Haldane lordkancellár, Lord Selborne, Lord Newton, Lord Lytton és más vezető politikusok egész sora. Különös feltűnést keltett meleg pártoló felszólalásával a londoni érsek, aki régebben a nők választójoga ellenségeinek táborába tartozott és most először szólalt fel nyilvánosan mellette. Meg kellett győződnöm arról, hogy éppen azok az asszonyok végeznek legodaadóbb, legáldozatkészebb és legkitartóbb szociális munkát, akik egész erejükkel a választójogért harcolnak, mert összes egyéb törekvéseik keresztülvitelére egyedüli eszköznek tekintik.» — »Megtérített a nők munkája, — monda az érsek, — noha a suffragettek sajátos térítési taktikájukkal, nem egészen tapintatos módon, bombát helyeztek a Szent Pál-templom szószéke alá, hogy megnyerjenek ügyük számára.»

A nők választójogának ellenségeit néhány jelentéktelen szónokon kívül csak egy kiváló ember képviselte: Lord Curzon, a választójog-ellenes liga elnöke. Egyik ellenszónok beszéde közben fölemelkedett egy öreg peer és messzire hallható színházi suttogással mondta: »Kímegek, mert ha tovább hallgatom a nemes lordot, kénytelen leszek — a nők választójoga mellett szavazni.« Még az optimisták legmerészebb várákozását is fölülmulata az a tekintélyes kisebbség, amelyet a javaslat a lordok házában első alkalommal kapott: 60 szavazat 104 ellenében. De ha a qualitàs is számbajöhetne, a javaslat mellett szavazók jutnának túlsúlyra, mert soraikban az angol közélet legfényesebb nevei szerepelnek.

A nők választójogának további politikai haladását jelzi

az a tény, hogy a Welsh Homerule javaslata magában foglalja a nők választójogát az autonóm parlamentben, és hogy, ugyanez áll a május 14-én benyújtott skót Homerule javaslatára is. Ez utóbbi annál jelentősebb, mert a tavaly benyújtott skót javaslat még nem tartalmazta a nők választójogát, míg a mostani — Asquith és a Homerule más híveinek ellenkezésével szemben — fölvette annak követelését.

Különösen fontos ez azért, mert ha Írország, Wales és Skócia autonóm parlamenteket kapnak, az angol parlament szövetségi kongresszussá szerveződik át. Közlebb hozza tehát a nők birodalmi választójogát az a körülmény, hogy a szövetség 2 parlamentje már megadta azt. Ha tekintetbe vesszük még azt, hogy Man szigetén, valamint Újzéland és Ausztrália gyarmatállamokban régen megkapták a nők a választójogot, akkor nem tarthatunk attól, hogy Angliában és Írországban halasztást szenved az ügy.

A közeli győzelem további előjele a választójog-ellenes mozgalom vezérének magatartása. Mrs. Humphrey Ward, tulajdonképpen az ellentábor egyetlen számottevő asszonya, a skót Homerule-törvényjavaslat benyújtását követő napon örömmel üdvözölte a Times hasábjain a nők választójogának belefoglalását és kijelentette, hogy természetesen nélkülözhetetlennek tartja a tartományi, valamint a községi választójogot; csupán a birodalmi választójogot utastja vissza, mint amely imperialisztikus kérdésekben dönt.

További részletek túlmennének e cikk határain. Csak azt kell megállapítanom, hogy nagyon tévednek, akik a nők választójogának kilátásait Angliában csupán sérült képekből és leégett üres házakból ítélik meg. A tényleges kilátások, a közeli diadal előjelei abból a gyönyörű politikai munkából erednek, amelyet a választójogi nőegyesületek tiszteletreméltó okossággal Szerveznek és utánzásraméltó ügyességgel végeznek.

Mindennél jobban jellemzi a helyzetet az a körülmény, hogy Asquith designált utóda, Sir Edward Grey, nyíltan kijelentette, hogy nem vállalja el a kormányemlékséget, ha a kormány nem veszi fel annak idején hivatalos programjába a nők választójogát.